

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vox populi – vox Dei

Tarp primityvizmo ir konceptualizmo

Išgirdau įdomią žinią. Vilniaus Žaliojo tilto skulptūroms Kultūros paveldo departamentas panaikino paminklinį statusą. Taigi vilniečių, šį rudenį itin atkakliai reikalavusių jas nugriauti, džiaugsmui, skulptūrų ant Žaliojo tilto gali ir nebelikti. Jos yra priespaudą liudijantis reliktas, o kam malonu į tokį nemenišką relikto žiūrėti. Tiems, kurie bailsi, kaip atrodys tiltas be jų, galima pasakyti, kad senasis tiltas lengviau atsikvėps, išvaduotas nuo „išvaduotojų“.

Būtų gerai, kad Vilniaus senamiesčio gerbėjai dažniau atgręžtų savo žvilgsnius ir į dešiniąją Neries krantinę, ypač kai tenka keliauti nuo Žaliojo tilto iki Karaliaus Mindaugo tilto Gedimino kalno link. Miesto atkarpa tarp abiejų tiltų yra nyki architektūrinis požiūris. Prieš keletą dešimtmečių jos pradžia prie Žaliojo tilto puošė eklektiško stiliaus, bet poetiškos dvasios namas, pramintas pilaite, kurioje buvo (ir tebėra) įsikūrusi Lietuvos architektų sąjunga. Dabar tą pastatą visai užgožė, tiesiog „nuskandino“ bedvasis aukštaūgis šiuolaikinio architekto suprojektuotas namas. Už jo išsirikiaavo kiti nuobodulio architektūra dvelkiantys pastatai, sovietmečio palikimas: garažai, kiti menkaverčiai statiniai. Ta pilkuma atsivėrė, kai dešiniajame Neries krante šiemet buvo iškirsti senieji medžiai ir krūmai. Ji tęsiasi iki stilingo prieškarinės elektrinės pastato, kurį puošia „Elektros“ skulptūra.

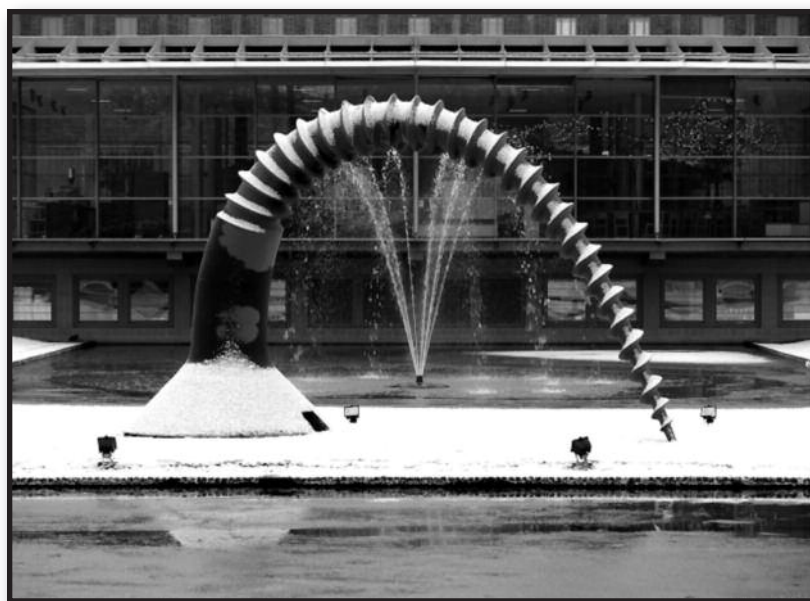
Štai tokioje aplinkoje save eksponuoja „aprudijęs“ Vamzdis – skulptoriaus Vido Urbonavičiaus konceptualistinė skulptūra, pavadinta skambiu „Vilniaus arkos“ vardu. Kokia čia arka, jei žmonės ją vadina nutekamuoju vamzdžiu... Primityvios socrealizmo laikotarpį liudijanti pokarinio Vilniaus skulptūros ir konceptualusis Vamzdis šią vasarą sukėlė tikrą diskusijų audrą. Eteryje ir spaudoje pasisakė šių, stilistiniu požiūriu taip smarkiai tarpusavyje nutolusių meno kūrinių gerbėjai ir priešininkai. Tai parodė, kad, ačiū Dievui, žmonės nėra abejingi savo miesto estetinei kultūrai.

Dar viena arka mus pasitinka artinantis prie Karaliaus Mindaugo tilto. Kas ką bemanytų, ši arka-tiltas grakščiu masyvių konstrukčių šuoliu peršoka upe, sujungdama abu jos krantus. Ji suteikia senamiesčiui savotiško svorio. Pro šią arką atsiveria jau ne nusisintos architektūros plynė, o Valdovų rūmų stogai, Gedimino kalnas su užkonservuotais Aukštutinės pilies didingais griuvėsiais, Kalnų parko žaluma...

Betgi grįžkim prie pirmosios arkos, žiūrovų pikta apšauktos „surūdijusiu“ vamzdžiu. Mielie ponai ir ponios, rūdžių ant to vamzdžio nėra nė ženklo. Stori ir tvirti geležies lakštai, nudažyti(?) falšpalva, gali suklaidinti iš toliau šį kūrinių apžiūrinėjantį net pastabų praeivį. Užtenka prisiartinus paglostyti jo glotnų, riebiai žvilgantį metalą, kad suvoktum – apie rūdis jis net nesapnuoja... Taigi iš kur tiek aistrų kunkuliuoja aplink tą vamzdį? Iš pasipiktinimo vieni kitais: keletas menotyrininkų atkakliai jį gina nuo visuomenės, kuri nori žinoti, už kieno pinigų ir kokius pinigus čia atsistojo šis nelemtas Vilniaus bendruomenės kiršintojas. Visuomenei ne iš tuščio smalsumo rūpi žinoti, kiek kainavo ne tik „surūdijęs“ vamzdis. „Jei Vamzdyje prie Neries kai kurie žiūrovai įžvelgia skulptoriaus protą, intelektą ir išmintį, tegul jis ateities kartoms simbolizuoja mūsų skulptūros pasiekimus, o ne nuotekų šalinimo į upes technologiją“, – sako akademikas, profesorius Jonas Grigas, lankęsis geriausioje pasaulio dailės galerijose. Visuomenė nenori priimti drastiškas nuotaikas keliančio meno...

Vilniaus Vamzdį nuo visuomenės kritikos gina negeranoriški keleto menotyrininkų komentarai. Tačiau: *Vox populi – vox Dei*. Argi ne taip yra nuo senųjų laikų? Žaliojo tilto skulptūrų meninis primityvizmas (socrealizmas) ir postmodernistinis šiuolaikiško skulptoriaus konceptualizmas – lazda su dviem galais. Ir abiem ji muša per kuprą senajam Vilniui.

Benas Urbutis

Roterdamas. Moderni skulptūra prie Boijmans van Beuningen muziejaus

Ekspromtas į Vilnių

mažiau buvo leista nei liesta,
daugiau tarta taip negu ne –
ir aš vis dar myliu šį miestą,
ir jis dar vis kenčia mane

jaučiuos, tarsi būčiau sugrįžęs
namo, užkljuotas voke
su tais kliesesiais, su paryžiais,
su charkovais, rymais, rūke

daugiau nepaklysiu, čebatų
nereikia, tą pragaro ratą
pasiekčiau ir basas, eime

kur buvo gražiai negyventa,
kai laižėme „gintaro krantą“
po arkomis Skargos kieme

Aidas Marčėnas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Benas Urbutis. *Vox populi – vox Dei* • **2-as psl. Virginija Paplauskienė.** „Pasilikau tik dangų mėlyną...“ • **4-as psl. Keturi žvilgsniai į nuskambėjusią „Gaidą“** • **5-as psl. L. Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Sodai – lietuviška mandala • **6-as psl. Perpetua Dumšienė.** Kauno technologijos universiteto „Santakos“ slėnis – jungtis tarp mokslo ir verslo • **7-as psl. Renata Šerelytė.** Naujos knygos • **8-as psl. Kultūros kronika/ L.Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Vlodo Braziūno fotografijų paroda „Šaligreta“

Kitame numeryje: Šiuolaikinio lietuvių meno kvadrinalė • Lietuvaitės laišakai iš Kabulo

„Pasilikau tik dangų mėlyną...“

Virginija Babonaitė-Paplauskienė

Maironio lietuvių literatūros muziejuje lapkričio 13 d. vyko renginys, skirtas kunigo, poeto, teologijos mokslų daktaro Leonarda Andriekaus (1914–2003) OFM šimtosioms gimimo metinėms. Renginyje dalyvavo J. E. vyskupas Linas Vodopjanovas, broliai pranciškonai Benediktas, Paulius, Bernardas, Julius ir kt., hum. mokslų daktaras Dainius Sobekis, aktorius Petras Venslovas, pianistas Darius Kudirka. Šių eilučių autorė, Maironio muziejaus Išeivių skyriaus vedėja, tyrinėjanti Tėvo Leonardo archyvinį palikimą, parengė jo atminimui parodą *Apstu serafiškosios meilės*. Unikalią archyvinę medžiagą, saugomą Kryžių kalne esančiame vienuolyne (nuotraukas, dokumentus, rankraščius, spaudinius, dailininko Viktoro Vizgirdos paveikslą) paskolino J. E. vyskupas Linas, o japonų dailininko Hiroshige II (1826–1880) peizažines litografijas iš ciklo *53 Tokaido trakto stotys* bei Rūpintojėlių iš L. Andriekaus meno kolekcijos parodai perdavė Brolis Benediktas, OFM. Renginio metu J. E. vyskupas Linas pristatė L. Andriekaus knygos *Saulė kryžiuose* antrą leidimą, o D. Sobekis – paties sudarytą knygą iš neskelbtų poeto eilėraščių *L. Andriekus. 100 eilėraščių*.

Pirmą kartą Lietuvoje eksponuojama Mažųjų brolių ordino OFM paskolinta originali Tėvo Leonardo Andriekaus archyvinė medžiaga bei šių eilučių autorės ekspedicijų metu iš poeto dukterėčios Jovitos Petrikenės ir kitų rašytojų (JAV) gauta medžiaga.

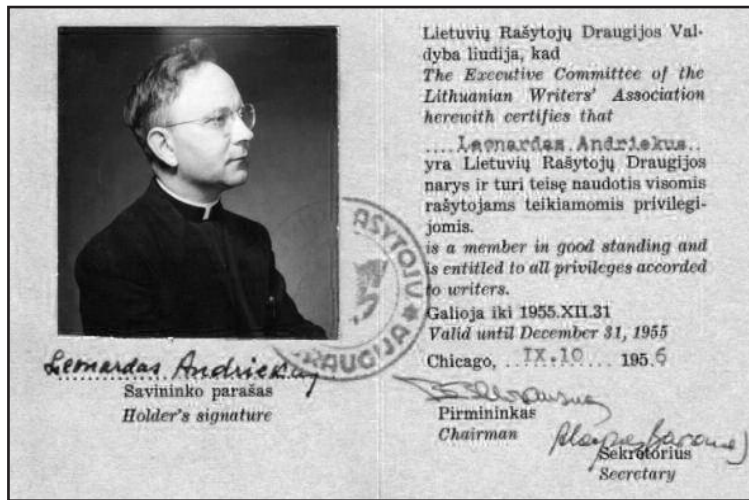
Nuoširdžiai dėkojame L. Andriekaus dukterėčiai Jovitai Petrikeniui už muziejui padovanotus unikalius archyvalijas, kurios svariai papildė muziejuje esantį negausų, bet vertingą Tėvo L. Andriekaus rinkinį. Šių eilučių autorė vedė renginį ir perskaitė pranešimą „Pasilikau tik dangų mėlyną...“ „Draugo“ skaitytojams pateikiamas pranešimo ištraukas.

Nepalaužtais dvasios sparnais

Praskleiskime archyvalijas ir iš arčiau pažvelkime į Tėvo Leonardo gyvenimo ir kūrybos kelią. Laiko ženklai – nuotraukos, dokumentai, rankraščiai, laiški, memorialiniai daiktai – surinkti į visumą, atskleidžia mums L. Andriekų – kilnios sielos, tikros asyžietiškos dvasios Žmogų. Tai metafora, kodas, kuris padeda mums įminti jo gyvenimo paslaptį.

Kazimieras Andriekus gimė 1915 metais liepos 15 d. Barstyčių kaime, Žemaitijoje, mokėsi Sedoje, Skuode, Kretingoje. Pašaukimo vedamas įstojo į Mažesniųjų brolių ordiną OFM, pasirinkdamas Leonardo vardą. Ordino vadovybė jį kaip gabų mokinį pasiuntė studijuoti į Insbrucką. 1939 metais vokiečiams uždarius universitetą, Andriekus persikėlė į Italiją. Milane išsipildė jo gyvenimo svajonė: 1940 metais priėmė kunigo šventimus. Romos Popiežiškame Šv. Antano universitete 1941–1945 studijavo bažnyčios teisę. Parodoje eksponuojami įvairūs K. L. Andriekaus dokumentai: gimimo metrikų išrašas iš Barstyčių bažnyčios knygos, Kretingos pranciškonų gimnazijos jam išduota pažangumo pažyma, Popiežiškojo Šv. Antano universiteto Romoje studijų knygelės, įvairūs asmens tapatybės liudijimai, Lietuvos bei Amerikos pasai. Apsigynus Popiežiškajame Šv. Antano universitete disertaciją, L. Andriekui suteiktas teologijos mokslų daktaro vardas. Itin gražūs diplomai byloja apie šių studijų apvainikavimą. Po Antrojo pasaulinio karo, kaip ir kiti lietuviai, pranciškonai neturėjo galimybės sugrįžti į okupuotą tėvynę, todėl nusprendė stiprinti ir plėsti savo pajėgas Europoje bei Amerikoje.

1946 metais pranciškonų ordino vadovybė paskyrė L. Andriekų dirbti sielovadinį pastoracinį darbą Amerikoje. O to darbo netrūko: vedė rekolekcijas, aukojo šv. Mišias, kaip misionierius lankėsi įvairiose Amerikos vietovėse. Kunigo pareigos reikalavo atidos, atsakomybės, begalinės dvasinės ramybės, aukos. Tėvas Leonardas kruopščiai atliko visas jam patikėtas pareigas: nuo 1958 m. (su pertraukomis)

Lietuvos rašytojų draugijos nario bilietas

Maironio lietuvių literatūros muziejaus archyvo nuotraukos

buvo Brooklyno, NY, lietuvių pranciškonų vienuolyno vyresniuoju; 1964–1969 m. – lietuvių pranciškonų provincijolas, Šv. Antano gimnazijos rektorius; 1973–1976 m. – Kennebunkporto vienuolyno, ME, vyresnysis, 1973–1980 – pranciškonų vasarvietės Kennebunkporte vedėjas. Laiške A. Vaičiulaičiui rašė: „Mielas Antanai, aš kartais po keturias po penkias dienas savaitėje nebūnu namie, ir negaliu akimirksniu atsakyti į Jūsų laiškus. Taip važinėti verčia vienuolyno reikalai. Tenka ieškoti aukų, nes reikia išlaikyti septynetą žmonių /brolių/, kurie dirba spaustuvėje. Kitaip ji susmuktų. T. Viktorui buvo lengviau jo laikais čia gyveno du kunigai daugiau, kaip dabar. Pajamos už bažnytinis patarnavimus buvo didesnės. Be to, jo laikais nereikėjo taisyti namų. Dabar, po ilgesnio laiko visi trys pastatai šaukiasi taisomi. Važinėju pas dosnesnius žmones tiesiog paduriais. Kitos išeities nėra.“ (1959 12 02).

Tėvas Leonardas pasitikėjo Aukščiausiojo apvaizda. Vidinė ramybė, viltingas tikėjimas, spinduliuojantis iš kunigo, apgaubdavo ir šalia esančius. Rekolekcijų metu pamoksluose gvildeno tikėjimo tiesas; kalbėjo apie Markso ateistines pažiūras, Stalino ir Hitlerio terorą, jų nusikaltimus žmonijai. Išskeldamas gyvenimo problemas, krikščionių ydas, pasiūlydavo sprendimus, pagrįsdamas tezes filosofų, teologų, psichologų (Šv. Pranciškaus Asyžiečio, Sartrio, Teilhardo de Chardino, Tomo Kempiečio, Williamso Glasnerio, Juozo Girniaus) citatomis. Pasitelkęs Maironio, Bernardo Brazdžionio kūrybą, jautriai kalbėjo apie okupuotą tėvynę. Ragino neapleisti maldos. „Evangelija nestumia žmogaus į nevilgtį, nors aplink siaustų uraganai. Su religijos pagalba mes esame pajėgūs iškilti virš jų nepalaužtais dvasios sparnais. Tad ir bandykime kiekvienas pagal savo išgalę. Dievo malonės užteks visiems. Kristus atėjo į pasaulį mirti už mus visus. <...> Visa tai iš žmogaus prigimties reikalauja persilaužimo į dvasinę pusę, be kurio niekad nebus tikros pusiausvyros žmogaus gyvenime. Religija – tai aušrinė žvaigždė, per gyvenimo vargus ir džiaugsmus vedanti mus į naują dieną.“ (Iš pamokslų „Gyvenimo pusiausvyra“. 1980 01 26)

Apstu serafiškosios meilės

Tėvas Leonardas spinduliavo meile artimui. Mažai kam žinoma jo kilniadvasė pagalba 1944 metais Vakaruose atsidūrusiems tėvynainiams. Įdėmiai skaitydamas Vokietijoje leistą lietuvių spaudą, ieškojo pažįstamųjų, domėjosi rašytojų kūryba, kultūriniu išeivių veikimu. Spaudoje užtikęs savo bendramokslio Pauliaus Jurkaus vardą, tuojau parašė laišką. „Mielas Pauliau, Jus, be abejo, nustebins šitas laiškas, kurį rašo vienas Jūsų mokslo draugas. Jūs gal dar prisiminsite tokį Kazį Andriekų, kilusį iš Barstyčių, kuris kartu su Jumis lankė Sedos vidurinę mokyklą. Tai esu aš. Jau seniai spaudoje pastebėjau Jūsų vardą, bet nebuvau tikras, ar Jūs esate tas mano mokslo dienų draugas. Neseniai perskaičiau „Tremties metuose“ Jūsų biografiją, ta abejonė išnyko ir aš pasiryžau rašyti laišką. Be to, žinodamas sunkias sąlygas tremty, pagal savo išgales, pasiunčiau Jums maisto ir baltinių siuntinėlių, kurį nuoširdžiai prašau priimti.“ (Iš L. Andriekaus laiško P. Jurkui. 1948 01 20).

L. Andriekus siekė, kad kuo daugiau meno ir

Leonardas Andriekus išventintas į kunigus. Milanai, 1940

kultūros žmonių atvyktų į JAV. „Man rūpi vienas svarbus dalykas, būtent, Jūsų ateitis“, – rašė P. Jurkui – „Negerėjant Europos padėčiai ir Amerikai ruošiantis priimti naują, tremtiniams palankų įstatymą, šiandieną visi tremtiniai yra susirūpinę emigracija. Bent iki šiol vyrauja nuomonė, kad tam tikslui patogiausia vieta yra Jungtinės Valstybės, todėl reikia tikėtis, kad ilgiau negalint grįžti į Lietuvą, čia koncentruosis mūsų kultūrinis ir tautinis veikimas. Jei gu atėjus galutinei emigracijos valandai norėtum čia atvykti, aš visa širdim padėčiau.“ (Iš L. Andriekaus laiško Greene, 1948 06 01)

Tėvas Leonardas niekad nesiskųsdavo ir neaimanuodavo, tik kartais laiškuose skambtelė minorinė sielos gaida. „Kas link mano pažiūrų į šią šalį, tegu pasako Tau visą tiesą šie J. Aisčio žodžiai: ‘Nešu gyvenimą, kaip sunkų lažą keliu baudžiauninko sunkiai.’ Taip, jį neša visi, čia atvykusieji tremtiniai, nes šio krašto galvosena didžiai skiriasi nuo mūsų. Apie tai juk Tu pats žinai. <...> Jei būtų galima, tikriausiai paaimčiau nuo Tavęs dalį to sielvarto, vieną daugiau, kitą mažiau slegiantį šioje ašarų pakalnėje. Bet tam gal dar neatėjo valanda. Todėl aš rūpinšiuos apsaugoti Tave nuo bado, pridengti truputį nuo šalčio...“ (Iš L. Andriekaus laiško P. Jurkui, Greene, Ma. 1948 08 03)

Norėdamas apsaugoti tėvynainius nuo gyvenimo audrų, daugeliui jų siuntė maistą, drabužius, pinigus. Laiškai atveria jo mielaširdingą, gailėsčią ir rūpesčių dėl artimo perpildytą sielą. Laiške A. Nykai-Niliūnui rašė: „Artėjant Kalėdoms, mums, gyvenantiems Amerikoje, rūpi sušelpiti savo brolius tremty. Aš pasirinkau Jus ir Kristaus gimimo šventės proga siunčiu maisto ryšulėlį. Tik draugiškai prašyčiau, kad priimtumėte jį ne kaip ‘išmalda’, bet kaip tikrą mano pagarbos ir nuoširdumo ženklą. Aš esu jaunas vienuolis pranciškonas-kunigas, atvykęs čia prieš kelis metus iš Romos. Turėdamas pažinčių, gal būt, galėčiau ir daugiau Jums padėti. Aš neseniai iš p. dr. Trimako girdėjau, kad Jūsų sveikata esanti neperstipriausia. Baimė ima, kad Jūs ten, tremties nepritekliuose, visai fiziškai nepalūžtumėte. Todėl, jeigu Jūs atvirai man parašytumėt savo reikalus, aš tuo pasitikėjimu labai džiaugčiausi ir, kiek galėdamas, per gerus žmones rūpinčiausi padėti. Dabar gi prašydamas Dievą, kad jis stiprintų Jūsų sveikatą ir teiktų jėgų kūrybai, pasilieku su gilia pagarba ir nuoširdžiausiais sveikinimais. (Greene, Maine, 1947 11 13)

Tėvo Leonardo dėka į Ameriką su darbu ir išlaikymą garantuojančiais iškvietais (afidevita) atvyko rašytojas Paulius Jurkus, žemininkai – Kazys Bradūnas, Henrikas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas, bežemė Liūnė Sutema (Zinaida Nagytė) bei kiti.

Gyvenome rezistencine dvasia

Pranciškonai, atvykę į Ameriką, stengėsi išsaugoti lietuvių, plėtojo kultūrinę veiklą. Ypatingą dėmesį skirdami lietuviško žodžio saugai 1951 metais Brooklyne prie vienuolyno ikūrė spaustuvę, leido laikraščius ir žurnalus. Pirmučiausia pavyko atgaivinti 1942 metais Lietuvoje leistą žurnalą *Šv. Pranciškaus Varpelis*. Šioje spaustuvėje buvo leidžiami *Darbininkas*, *Ateitis*, *Karys*, *Į Laisvę*, *Tėvynės Sargas*, taip pat ir *Aidai* bei kiti leidiniai. Tėvas Leonardas nuo pat pirmųjų dienų svetimoje žemėje

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

buvo paskirtas dirbti spaudos darbus: redagavo žurnalą *Šv. Pranciškaus varpelis* (1948–1952). Laiškuose jis atsiveria kaip sumanus redaktorius, leidėjas: „Tiesa, esi darbas suspaustas, bet sakyk, ar negalėtum man sumesti trumpą straipsniuką (jeigu gali ir ilgą) ‘Varpelio’ vasario mėnesio numeriui”, – rašė P. Jurkui. – Jį norėčiau padaryti patriotišką. Vieną kitą dalykėlių turiu, bet to per maža. Būtų gera, kad parašytum ne apie Vasario 16 bendrai, bet šiaip ką nors patriotiško, susijusio su ta švente, pav. „Lietuvos laisvės viltys“, „Nutilę varpai Karo muziejuje“, „Po Lietuvą žiema...“, „Kaip mes švęsimė Vasario 16“, „Ko mus moko ši šventė“ etc. Tai būtų, jeigu galima taip sakyti – temos. Bet Tavo galvelėje jų bus daugiau, todėl sušelpk mane! (Iš L. Andriekauskos laiško. 1948 XI 15)

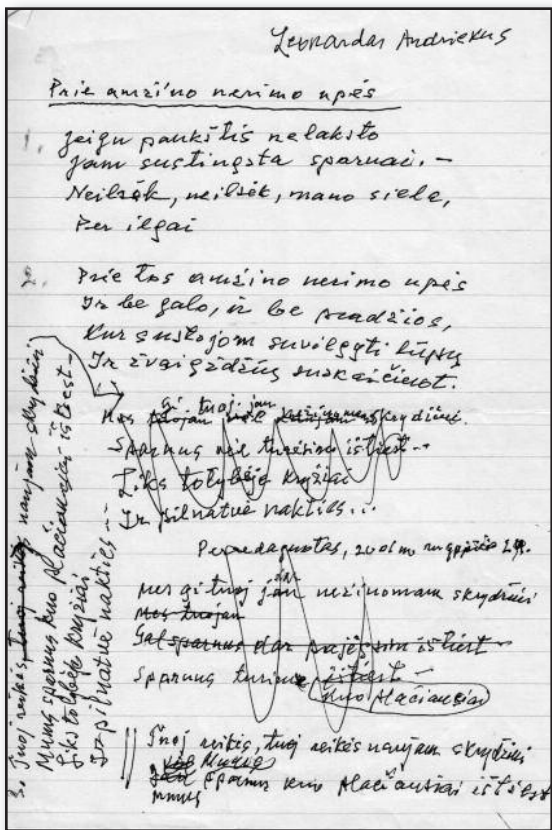
Pranciškoniai perėmė perkeltos iš Vokietijos į Ameriką žurnalo *Aidai* leidybą. Nuo 1949 iki 1992 metų, iki kol žurnalas ėjo Amerikoje, Tėvas Leonardas buvo jo rūpestingas globėjas – techninis redaktorius, o vėliau ir literatūrinės dalies bei apžvalgos skyriaus vedėjas. Jis rūpinosi ir metinėmis *Aidų* mokslo ir literatūros premijomis. Ne tik puikiai išmanė žurnalo finansinę būklę, parengimo ir išleidimo subtilybes, bet ir buvo vienas iš žurnalo rengėjų, rašydavo daugybę laišku ir prašydavo, kaip jis pats sakė, „maldaudavo“ straipsnių ir jam tai puikiai sekėsi.

L. Andriekus rūpinosi *Aidų* meniniu lygiu. „Pirmiausiai apie medžiagą. Ją lasinėju, kaip įmanydamas. <...> Esu prašęs studentų sąjungos valdybą parašyti straipsnį apie sąjungą bei jos veiklą ir apie laikraštį *Lituana*. Tai padaryti pasizadėta tvirtai. Taigi visuomeniniam skyriui bus medžiagos. Dabar bandysiu prašyti gerų žmonių, kad parašytų apie dainų šventę, apie kultūros kongresą, ir apie Mocartą. Tai bus Vasyliūnas, Girnius, Jeronimas Kačinskas arba Marijošius. Be to kalbinu Puziną ir Girnių dėl pažadėtų paskaitų parengimo. Jos turėtų būti, manau, gegužės mėnesiui. Jonynas parašys dar šiam numeriui apie Viesulą. Jo darbas teks ir iliustruoti. Kiaulėną atidėsim. Be to, Nyka rašo apie Valešką. Aistis duos kovo mėn. visuomeniniam skyriui. Jūs savo ruožtu kalbinkite ką išmanote, kad rašytų. Per daug nebus.“ (Iš L. Andriekauskos laiško A. Vaičiulaičiui, 1956 II 15). Redakcijos dėka buvo parengti ir išleisti proginiai numeriai, skirti Kristijonui Doneičiui bei Maironiui.

Sunkiai susirgus redaktoriui J. Girniui, nuo 1980 m., vyriausiuoju redaktoriumi tapo L. Andriekus. Jo rūpesčiu žurnalas buvo perkeltas į Lietuvą ir sujungtas su *Naujuoju Židiniu*.

„Iš mažų lašelių susidaro jūra“

Visi L. Andriekauskos darbai kaip maži lašeliai subėgo į banguojančią, neapbrėptą jūrą. Amerikoje įstojo į Lietuvos rašytojų draugiją. Jo asmenybės bruožai – tolerancija, ramus ir taikus būdas, organizaciniai gebėjimai – tapo lemiami, 1970 metais ren-

Leonardo Andriekauskos rankraštis

kant naują pirmininką. Dešimt metų (1970–1980) sėkmingai vadovavo šiai draugijai. Vėliau buvo valdybos bei įvairių komisijų narys. Rūpinosi knygų išleidimu, literatūros premijomis ir įteikimo iškilnėmis, naujų narių priėmimu. Priklausė PEN klubui; buvo ilgametis kitataučių Poezijos draugijos (Society of Poetry) narys. „Nuoširdžiai esate kviečiama į Lietuvos Rašytojų Draugiją“, – rašė laiške B. Cipijauskaitei. „Jūsų atėjimas pas mus labai laukiamas. LRD jungia grožinę literatūrą puoselėjančius asmenis. Ta jungtis yra kūryba, išlaikanti dvasinę tautos gyvybę ir ugdanti profesinį solidarumą. LRD priklauso visų literatūrinių žanrų, poezijos, beletristikos, kritikos, literatūros mokslo, vertimų ir t. t. puoselėtojai, gyvena laisvame pasaulyje. LRD, kiek galėdama reiškiasi ir visuomeninėje plotmėje, turinčioje kokį nors ryšį su grožine literatūra bei rašto žmonėmis...“ (Iš L. Andriekauskos laiško 1970 XI 04).

Pirmininkui rūpėjo ne tik naujų narių priėmimas, bet ir iškeliavusių atminimo įamžinimas. „Pati įdomiausia visoje mūsų literatūros raidoje tikriausiai bus Lietuvos fondo Rudaitytės literatūros premija. Velionė, dr. Konstancija Rudaitytė, testamentu užrašė dvyliką tūkstančių tremties rašytojui, kuris LR bus rastas geriausiu jos mirties metais. LR šaukėsi LR Draugijos pagalba. Sudaryta komisija iš L. Andriekauskos, A. Nykos-Niliūno, dr. V. Skrupskelytės, dr. R. Šilbajorio ir A. Vaičiulaičio. Ši komisija, gruodžio 15 susirinkusi Vašingtone, visais balsais pripažino geriausiu lietuviu rašytoju 1971 m. (Rudaitytės mirties metais) JONĄ AISTĮ, nutardama, kad palikimo pinigai skirti visiems velionio raštams išleisti, kurie sudarytų apie 4-5 tomus.“ (Iš L. Andriekauskos laiško LRD nariams.)

Aktyviai išitraukė į politinę veiklą už Lietuvos nepriklausomybės atgavimą. „Nebuvo žymesni lietuvių suvažiavimo, kur asmeniškai arba raštu nebūtume dalyvavę. Nevengėme atvirai pasisakyti ir svarbiais tautos reikalais. Rašytojų Draugijos vardu buvo pasiūsti memorandumai Australijos ir Naujosios Zelandijos ministrams pirmininkams, protestuojant dėl Lietuvos *de jure* pripažinimo Rusijai.“ L. Andriekus ir LRD nariai jautriai sekė meno žmonių persekiojimą sovietinėje Lietuvoje. „Valdybos pastangom išverstas į anglų kalbą dramatiškasis Kauno Teatro Direktorius Jono Jurašo atviras laiškas apie kūrybinės laisvės varžymą Lietuvoje ir atspausdintas Londono įtakingame žurnale ‘Index’. Tuoju pat buvo sureaguota dėl Solženycino kvietimo bendradarbiauti jo įsteigtame žurnale ‘Kontinent’. Šis žurnalas buvo leidžiamas disidentų intelektualų, ėjo šešiomis kalbomis. L. Andriekus džiaugėsi, kad pavyko ‘išeiti į plačiuosius vandenis’“. „Laiškais klibinome duris senatorių, įtakingų kitataučių rašytojų ir aukštųjų dvasininkų, LRD vardu maldaudami pagalbą tautai bei persekiojamiems jos sūnams.“ Itin jautriai buvo rūpintis rašytojo Tomo Venclovos atvykimu į JAV.

„Jis nenuėjo savo tėvo pėdomis ir todėl įpuolė pavergėjų nemalonėn. Pasijutęs iš kūrybinio darbo išskirtas, T. Venclova paprašė leidimo emigruoti į užsienį, pareikšdamas, jog komunistinė ideologija yra klaidinga, jam svetima ir tautai nešanti daug nelaimių. Toks atviras pasipriešinimas šį poetą pastatė į pavojų, susilaukti Mindaugo Tomonio dalies. Tai matydama LRD valdyba su paaikškinimo lydraščiais kreipėsi į Tarptautinės Rašytojų Draugijos (PEN) visų tautybių pirmininkus, maldaudama pagalbą Tomui Venclovai. Į visas šalis išsiūsta šimtas laišku. Daryta žygių ir dėl žuvusio poeto Mindaugo Tomonio. Esame tikri, kad mūsų šauksmas žadina įtakingų žmonių sąžines ir atskleidžia komunizmo žiaurības Lietuvoje. Netylėsime.“ (Iš L. Andriekauskos laiško LRD nariams.)

Atidarius New Yorke kultūros centrą *Židinis*, Tėvui Leonardui teko imtis naujos veiklos. 1976 metais buvo įsteigta ir dailės galerija, pavadinta Adomo Galdiko vardu. Nuo 1980 m. L. Andriekus tapo galerijos vedėju. Entuziastingai rengė A. Dargio, P. Domšaičio, V. Kasiulio, V. ir A. Kašubų, V. Igno, P. Kiaulėno, A. Marčiulionio, P. Augiaus, V. Petravičiaus, K. V. Jonyno, A. Mončio, A. Blato, V. Vizgirdos ir kt. parodas. Draugystės saitai siejo ir su žemaičiu – T. Valiumi, kuris iliustravo visas jo poezijos knygas.

L. Andriekus, būdamas jautrios meniškios sielos, ne tik puoselėjo, bet pats jautriai rinko ir kaupė vertingus meno kūrinius. Jo meno kolekcijoje – japonų XVIII–XIX a. spalvoti medžio raižiniai bei kaligrafija, samurajų kardai ir apdarai, senoviniai islamo maldos kilimėliai, autentiškos Afrikos tautų apeigų kaukės, senosios lietuvių tautos dailės drožiniai. Jis buvo sukaukęs beveik visų išėivių lietuvių dailininkų paveikslus. Vilniaus universitetui padovanojo savo knygų rinkinį – apie 400 tomų, Kretingos vie nuolynui, asmeniškai broliui Benediktui, OFM, paliko meno kolekciją. Kaupdamas vertingą kolekciją Tėvas Leonardas vylėsi perduoti ją Lietuvai. Jis vadovavosi principu – „*Vienolio pranciškono idealas kaip tik ir būtų viską atiduoti kitiems, sau nepasilikti nieko.*“

Atmink mane, Rūpintojėli...

L. Andriekų nuo vaikystės traukė grožis – ar tai būtų gimtosios tėviškės žydinčios pievos, ar įstabūs meno kūriniai, ar klasikinės muzikos palaimingi garsai. Visa tai ji brandino ir teikė jautriai sielai peno. Studijuodamas Vatikane parašė pirmuosius eilėraščius, kaip pats sakė, „jau anuomet spragsėjo kūrybinė ugnelė širdyje“. Amerikoje įsidrąsinęs atspausdino „*Šv. Pranciškaus varpelyje*“. Jonas Aistis ir Antanas Vaičiulaitis padrašino, pagyrė, patikino žengti kūrybos keliu.

1955 metais debiutavo, išleisdamas rinkinį *At-*

Žurnalo „Aidai“ redakcijos posėdis. Iš kairės: A. Nyka-Niliūnas, L. Andriekus, J. Girnius, A. Vaičiulaitis. New Yorkas, 1951

virus marios (1955), antra knyga – *Saulė kryžiuose* (1960) pelnė LRD premiją. Trečiasis rinkinys – *Naktigonė* (1963), vėliau pasirodė – *Po Dievo antspaudais* (1969), *Už vasaros vartų* (1976), *Atmink mane, Rūpintojėli* (1985). Anglų kalba išleisti rinkiniai *Amens in Amber* (1968), *Eternal Dream* (1980). 1986 m. Ateitininkų federacija paskelbė religinės poezijos konkursą, skirtą Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejui, kurį L. Andriekus laimėjo gaudamas premiją už eilėraščių rinkinį (rankraštyje) *Balsai iš anapus* (1988). Lietuvoje 1992 metais išleista jo eilėraščių rinktinė *Pasilikau tik dangų mėlyną*.

L. Andriekus, persiėmęs Šv. Pranciškaus dvasia, šlovino Dievą ir Jo sukurtą pasaulį. Elegantiškas poetinis audinys liejasi paprastais, savitai moderniais žodžiais. Eilėraščiai kerė atvirumu, nuoširdumu, atsiveria intymus, nuskaidrintas pasaulėvaizdis. „*Kai žvelgi atgal, matai, jog viskas buvo poetiška ir šventa. Tokioje paslaptingoje tikrovoje siela palengva pradėjo atsiverti poezijai...*“, – rašė L. Andriekus vienoje knygoje. Poetas siekė tekstuose įamžinti savo paliktos Tėvynės įstabų paveikslą, kuris kerėtų labiau nei „Alpių kalnai, Kaprio sala, atogrąžų palmynai, Maino valstijos pajūris“. Poetinėje drobėje išnyra ir skaudūs dvasiniai išgyvenimai, praradimai, netektys. Tvirtybės teikė viltingas tikėjimas, stiprino malda, susitaikymas. Žodį „Lietuva“ poetas tapatino su žodžiu „Poezija“.

Nežengsiu niekados
Per Saulės Slėnį
Įgraviruot naujos maldos
Į kalno sieną.

Kas įrašyta – įrašyta,
Kas įkalbėta – įkalbėta –
Tegul tai, rytmečiam nušvitus,
Per amžius tyrai gieda!

(L. Andriekus. „Malda slėny“) □

Keturi žvilgsniai į nuskambėjusią „Gaidą“

Nuaidėjus paskutiniams festivalio „Gaida“ garsams ir „susikračius“ meniniams įspūdžiams, apie spalio 24 – lapkričio 9 d. Vilniuje vykusį šiuolaikinės muzikos forumą savo mintimis sutiko pasidalinti autoritetingi muzikinio gyvenimo dalyviai ir stebėtojai: kompozitorius **Mindaugas Urbaitis**, dirigentas **Donatas Katkus**, muzikologės **Grażina Daunoravičienė** ir **Živilė Ramoškaitė**.

Muzikologė Gražina Daunoravičienė:
„Gaida“ – postmodernizmo pliūpsnis su aukšto lygio svečiais

Šį festivalį palyginčiau su aštuonioliktąja „Gaida“, kai Vilniuje vyko Pasaulio muzikos dienos. Po jų tarsi buvo justis tam tikras atoslūgis. O šių metų „Gaidos“ festivalio programos aiškiai atsigręžė į aktualesnius autorius, kūrinius, muzikos tendencijas. Savaip simboliška, kad tai išreiškė būtent festivalyje koncertavęs Philipas Glassas ir jo populiariausi kūriniai: elementariausių muzikos struktūrų eksponavimas, begalinis kartojimas ir modifikavimas tarsi nesislapstant deklaravo ironišką paties Glasso santykį su avangardu.

Festivalio programa ganėtinai konceptuali ir ambicinga – visi trys pasirinkti pagrindiniai festivalio autoriai buvo įdomūs, startuojant nuo minimalizmo (nors pats Glassas bodisi šia sąvoka) pagaliau atsigręžta į postmodernizmą, bandoma dairytis dabartyje. Labai įdomus buvo Heinerio Goebello spektaklis – būtent savo muzikine dalimi ir jos santarve su vizualiu planu, Hanna Kulenty – taip pat buvo sėkmingas pasirinkimas. Stiprūs autoriai, puikūs atlikėjai. Iš kviestinių solistų ypač stipriai pasirodė trimitininkas Marco Blaauw, puiki klavesinistė Goska Isphording, charizmatiškas violončelininkas Gavrielis Lipkindas. Na, ir savaip įdomu buvo išgirsti Stradivarijaus smuiką, gaila, kad pati solistė atrodo dar neverta juo groti.

Man patiko, kad ir tarp dirigentų buvo naujų veidų ir vardų. Nors šį kartą noriu ypač pagirti Donatą Katkų ir Šv. Kristoforo kamerinį orkestrą, man jų koncertas Kotrynos bažnyčioje, ko gero, buvo geriausias visoje programoje. Buvau nustebusi, gėrėjaisi puikiu orkestro lygiu, interpretacija, visa koncerto visuma. Ir Glassas su savo ansambliu yra gėris, jo „Dvylikos dalių muzika“ yra klasika, vienas iš pačių ryškiausių XX a. kūrinių. Klausantis jo gyvai atliekamos muzikos, tiesiog galėjai girdėti „gyvas šaknis“ kai kurių lietuvių autorių-minimalistų muzikos. Apibendrinama pasakyčiau, kad šis festivalis – tai postmodernizmo pliūpsnis su aukšto lygio kviestiniais svečiais. Net pasidžiaugiau, kad festivalis išsitęsė laike, nes visa tai vienu ypu aprėpti būtų sunku.

Iš lietuviškų kūrinių neabejotinai pirmauja Onutės Narbutaitės „Ten buvo drugelis?“. Kai jis nuskambėjo, pamaniau, Dieve – tokia branda, begalinė garso estetika, individuali koncepcija, meistriškas kompozitoriaus darbas. Koncerte Kotrynos bažnyčioje apskritai abiejų moterų kompozitorių kū-

Spektaklis Max Black.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

riniai, greta Narbutaitės opuso – Hannos Kulenty „GG Concerto“ buvo neabejotinai stipriausi. Gerą įspūdį paliko Ugnės Giedraitytės „Arco Iris Circular“ ir Rūtos Vitkauskaitės „Ashraga“, žadantys įdomią tolesnę šių jaunų kompozitorių kūrybinę raidą, juk simfoniniam orkestrui debiutuojančiam autoriui yra ypač nelengva rašyti, kuo įsitikinome, išklausę kitas premjeras. Iš užsieniečių labai gaiviai nuskambėjo Hannos Kulenty kūriniai, kurie buvo ir puikiai atlikti. Tarp viršūnių, žinoma, Heinerio Goebello estetiškas ir konceptualus „Max Black“, būtent muzikinė-akustinė spektaklio dalis, kuri galėtų puikiai gyvuoti net be reginio. Beveik vizualiu garso virpesių dizainu imponavo Michaelo Gordono „Pekino harmonija“ simfoniniam orkestrui, harmoniškai išgrynintas kūrinys.

Linkiu galvoti toliau, kad „Gaidoje“ skambėtų aktualesiausia muzika – kad vis labiau būtume esamajame muzikos laike. Tada mes jame akivaizdžiai matome ir savo muziką, ar ji tame kontekste skamba taip, lyg būtų sukurta prieš šimtą metų, ar kaip tik atvirksčiai, kaip Onutės Narbutaitės opusai, kuris buvo absoliučiai pasaulinio, paties aukščiausio meninio lygio.

Linkiu kilti aukštai ir dairytis plačiai. Šiais metais „Gaidoje“ buvo pagautas džiuginantis kilimo, skrydžio aukštyn mostas.

Muzikologė Živilė Ramoškaitė:
festivalyje išties buvo įdomių dalykų

Gerai prisimenu laikus, kai festivalyje trūkdavo žiūrovų. Pamenu, kai Filharmonijos salėje arba Kongresų rūmuose likdavo daug tuščių kėdžių. Dabar padėtis yra pasikeitusi: „Gaida“ įsitvirtino Vilniaus festivalių dienoraštyje, galima sakyti, ji jau turi savo prisiekius klausytojus.

Niekada nebūna, kad visų jų skonis ir interesai būtų vienodi, tad vieni renkasi vienus koncertus, kiti – kitus, tačiau nepaneigsi, kad juos aplanko daug nuoširdžiai suinteresuotų klausytojų. Aš nesistebiu, kad kai kuriuose koncertuose vyrauja jauniausia karta, o kituose matai solidaus amžiaus žmones. Festivalis rengiamas ne tik būreliui kompozitorių ir muzikologų, apie tai, manau, mąsto ir tie, kas juos rengia. Tad ir programo-

se matome gana įvairių krypčių kūrėjų darbus. Šiuolaikinis kūrinys – tai ne Mozarto ar kito laiko patikrinto genijaus muzika. Į kai ką aš žvelgiu kaip į galimybę susipažinti su mažai žinoma kūryba, kai kas, pavyzdžiui, elektroninė muzika ir performansai, manęs tiesiog nedomina – turbūt man per vėlu į tai gilintis... Tačiau žinau, kad jaunesnei kartai arba šios muzikos vyresniems entuziastams tai gyvybiškai svarbi sritis. Gerbiu jų pasirinkimą ir kūrybines pastangas.

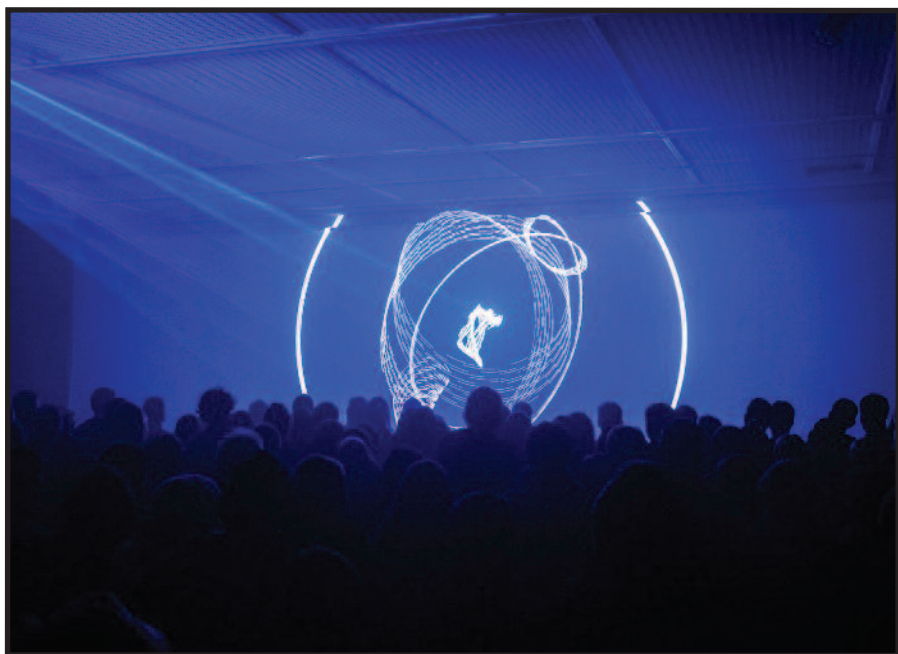
Šiuo metu festivalyje buvo ir intrigos, ir lietuviškų premjerų, ir šiaip įdomių dalykų. Kadangi nuo senų laikų mėgstu Philipo Glasso muziką, man labai patiko, kad šįsyk jis atvyko su savo ansambliu. Juk daugelis jaunų žmonių, sėdėjusių ir stovėjusių sausakimšoje Kongresų rūmų salėje, nebuvo jo ankstesniuose koncertuose Vilniuje, pagaliau tada buvo atliekami ir kiti kūriniai. Neabejotinai tai šio festivalio hitas! Mane sužavėjo Lietuvos kamerinio orkestro programa su Glasso Trečia simfonija ir Algirdo Martinaičio smuiko koncertu (smuikininkė Aisha Syed jį pavyzdžingai išmoko, bet ne visai suvokė, apie ką jis), taip pat puikus Šv. Kristoforo kamerinio orkestro koncertas, kuriame išgirdome labai subtilų Onutės Narbutaitės „Ten buvo drugelis?“, puikų Hannos Kulenty „GG Concerto“ su virtuoze klavesino soliste, Vytauto Laurušo, Ramūno Motiekaičio naujus opusus. Valstybinis simfoninis orkestras parengė solidžią programą su nauja Broniaus Kutavičiaus „Epitafija Orleano Mergelei“, nuskambėjusia dar pavaliau ir emociingiau nei pirmasis variantas žiūrint filmą apie Žaną D'Ark (ir tada įsiminė meistriskai kuriama kančios raiška). Šioje programoje įdomūs man buvo ir kiti du kūriniai – Glaso Antrasis koncertas violončelei ir Michaelo Gordono „Pekino harmonija“. Deja, negalėjau būti atidarymo ir uždarymo koncertuose, jų skelbta programa, regis, taip pat turėjo būti įdomi.

Apie pageidavimus ateičiai. Manau, kad festivalio rengėjai visuomet stengiasi sudaryti pagal galimybes kuo geresnę ir įdomesnę programą. Gerbiu jų triušą ir tikiuosi, kad kita „Gaida“ bus įdomi ir įvairi. Duok Dieve, kad mūsų kompozitoriams pavyktų sukurti naujų gerų veikalų, kurie suskambės kitame festivalyje.

Dirigentas Donatas Katkus:
„Gaida“ tapo tikra švente

Man „Gaida“ pirmiausia patraukli dėl plačios stilistinės įvairovės. Lietuvoje turime įvairių kitų mažesnių šiuolaikinės muzikos festivalių, kurie užima nedideles savo nišas. O „Gaida“ turi solidų jungiamąjį pamatą. Čia skamba muzika kompozitorių, kurie jau yra užėmę stiprias pozicijas savo kraštuose ir pasaulyje, pavyzdžiui, Philipas Glassas. Tokios figūros atvykimas į festivalį išaugina renginio vertę.

Nukelta į 3 psl.

R. Henke. Lumiere.

Adomo Švedo nuotr.

Atkelta iš 2 psl.

Tai yra labai svarbu, nes autoritetų reikia. Juk festivalio vertės nesukursi, jei skambės vien tik nežinomų vidutiniško lygio autorių kūriniai. Pažįstu daug kompozitorių, taip pat ir užsienio, kurie žino „Gaidą“. Akivaizdu, kad festivalis nuosekliai siekia tikro, o ne tariamo pripažinimo, ir šiandien neabejotinai užima rimtas pozicijas. Festivalį, išsikovojusį tokį autoritetą, reikia remti. Keista, kad vis dar yra to nesuprantančių.

Bet kurio festivalio kryptį lemia ne kokia nors valdyba, bet žmogus, stovintis prie jo vairo. Nežinau nei vieno festivalio, kurio stilių, programos atranką lemtų daugelio žmonių komisija, tada būtų jovalas – prasidėtų intrigos ir pan. Paprastai festivalius rengia autoritetingi, gerai nusimanantys muzikai. Pas mus nemažai yra gerai išmanančių šiuolaikinę muziką, bet realizuoti savo išmanymą, organizuoti geba labai nedaugelis. „Gaidai“ pavyko, kad jos meno vadovas Remigijus Merkelys yra puikus organizatorius, kuris net, sakyčiau, kietai realizuoja savo išsivaizdavimą. Festivalio vadovui negali atimti šitos teisės, nes „Gaida“ jau yra sukurta kaip didelis, rimtas festivalis.

Ar prisimenate kaip būdavo anksčiau? Kai vykdavo Kompozitorių sąjungos plenumai ar pirmieji „Gaidos“ festivaliai, juose būdavo grojama vien tik Lietuvos autorių muzika, na, kartais pasitaikydavo ir vienas kitas kūrinys iš kitų kraštų. Galiu paliudyti, kad tas totalitarizmas, kai visi turi teisę rodyti savo kūrinius, o kūryboje juk ne visi yra patys geriausi, nieko gera neduoda. Puikiai prisimenu kaip anuomet festivalio renginius lankydavo tik nedidelis žmonių ratas, visi tarsi savi, kompozitorių ir muzikologų bendruomenė. Į atidarymus Filharmonijoje tuomet susirinkdavo vos keliasdešimt klausytojų, orkestras scenoje būdavo didesnis. O dabar, žiūrėkite – „Gaida“ tapo tikra švente, žmonės veržiasi, žino festivalį, jo laukia. Klausytojai taip smarkiai išaugo, kad dažnai net netelpa į koncertų sales.

Diriguodamas Šv. Kristoforo kamerinio orkestro koncertą „Gaidoje“ susidūriau su labai miela mano siela muzika. Aš pats, sakykime, nebūčiau atradęs Hannos Kulenty kūrinio, nebūčiau žinojęs Stefano Gervasoni opuso. Kūriniai buvo mums pasiūlyti, ir visi buvo geri. Man labai patiko savo aurą turinti Ramūno Motiekaičio muzika, Vytauto Laurušo opusus nuolat grojame, o Onutės Narbutaitės kūriniai net specialiai atvyko suomių dirigentas. Beje, apie šį koncertą mane pakalbinti viena žurnalistė prirašė tai, ko jai visai nesakiau, dėl to kreipiausi į leidinį su protestu.

Žvilgsnis visuomet būna subjektyvus, festivaliai taip pat vienais metais gali būti geresni, kitais – prastesni, tai natūralu. Aš pats esu Kristupo vasaros festivalio vadovas, visuomet stengiuosi, kad jis turėtų patrauklų vasarinį pobūdį, bet bendras rezultatas ne visada būna nuspėjamas. Manau, reikia džiaugtis visu tuo, kas buvo gero. O „Gaidoje“ kiekvienais metais būna gerų dalykų, ypač šiemet.

Kompozitorius Mindaugas Urbaitis:
šių metų „Gaidoje“ – gyva festivalio atmosfera ir daug jaunimo

Man festivalio viršūnės buvo keturios: Strasbūro mušamieji, atlikę Gerard'o Grisey „Le Noir de l'Etoile“, „The Philip Glass Ensemble“, Roberto Henke's „Lumi re“ ir Heinerio Goebbello „Max Black“. Strasbūro mušamieji – ne tiek dėl paties kūrinio, kiek dėl puikios atlikimo ir koncerto visumos, o kiti trys dėl to, ką būtų galima įvardinti idomumu, patrauklumu ir poveikiu. Manysčiau, kad tai pakankamai daug: jei kiekvienam klausytojui jų buvo panašiai tiek ir dar jei skirtingų, tuomet festivalį galima laikyti pavykusiu.

Lūkesčiai ateičiai tie patys, kaip ir kasmet: išgirsti kažką, kas pakeistų asmeninę patirtį ir priverstų į žinomus dalykus pažvelgti naujai. □

The Phillip Glass Ensemble. Lauros Vansėvičienės nuotr.

Sodai – lietuviška mandala

Kadras iš dokumentinio Algirdo Tarvydo filmo „Dangaus sodai“

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

„Skalvijos“ kino centre – režisieriaus A. Tarvydo dokumentinio filmo „Dangaus sodai“ premjera

Tą dieną į senjorams skirtą seansą *Skalvijoje* susirinko nemažai garbių sodų pynėjų (rišėjų) iš visos Lietuvos. Virš įėjimo durų sukosi sodas. Prieš seansą apie lietuviškus sodus kalbėjo autorius Algirdas Tarvydas, VEKC centro darbuotoja Marija Liugienė, kuri ir paskatino režisierių sukurti šį filmą, pamiršti pensinį amžių ir kaip senais laikais pavažinėti po Lietuvą (atskirus jos regionus, pvz., Merkinę, Kupiškį, Uteną ir t. t.) su kamera, tik šį sykį šnekinant mūsų tautodailininkes – sodų pynėjas. (Rezultatas: iš 20 val. filmuotos medžiagos reikėjo palikti tik vieną val., tiesa, archyvas yra). Apie sodų simboliką kalbėjo Vilniaus etninės kultūros centro direktorė Milda Ričkutė, jų sakralumą – filosofas Gintaras Ronkaitis (pasak jo, šį stebuklą aprašyti sunku, jį galima tik išgyventi).

Vilniaus etninės kultūros centro direktorė Milda Ričkutė: „Mūsų Marija tikra fanatikė, pas ją ateina pasimokyti, o ji dar turi užsakyti kažkur kaime, kad užsėtų rugius, pati savo rankomis rauda, valo, džiovina. Paruošti medžiagą yra kruvinas darbas. Lietuvai pirmininkaujant ES sodai tapo simboliu, tačiau jie net neįtraukti į UNESCO paveldo sąrašą. Ne veltui ir „Stumbras“ pasisavino – visi nori sodą turėti (per TV ėmė sukurti reklama su sodu, kurio centre – lietuviška „Stumbro“ degtinė)... Tas sodų pynimo darbas yra sunkus, neįvertintas. Tiesa, nuo 2010 m. jais susirūpinta, 2012 m. surengta pirmoji stovykla sodų pynėjoms, 2013 m. – pirmoji paroda nacionaliniame dailės muziejuje (50 tautodailininkų rodė per 200 sodų), išėjo ir knyga, kur gali mokytis juos rišti“.

Gintaras Ronkaitis, filosofas, apie tai, kas yra sodai: „Sodo suvokimas yra už žodžio, žiūri į jį – ir jis skleidžiasi. Žiūrėjimas į sodą yra dvasinė praktika. Tai abstrakcija. Indijos šventyklas tyrinėju, ką jos duoda žmogui. Grįžęs susidūriau su lietuviškais sodais, parašiau straipsnį 'Sakraliniai sodnai' (esu žemaitis). Sodą galima aiškinti trimis lygmenimis. Etnologiškai, su sava istorija, aistiška tradicija, prigimtim, pvz., nuo VI a., kada latviai su lietuviais išsiskyrė. Antra, sodas nebuvo vien dėl grožio, jis turėjo ir praktinį elementą – energetiką (galima patikrinti bioenergetiniais prietaisais). Etnografai, etnologai atlieka savo darbą, o aš įžvelgiau dvasinį lygmenį, mistinę pusę (protu nelabai suprasi, pvz., egiptiečiai padarė tik vieną piramidę). Sodai turi 12 kraštinių, koreliuoja su 12 Zodiako ženklų (čia tik hipotezė). Kadangi tyrinėtojų nėra, turim remtis kitų kultūrų tradicijų aiškintojais. Ne visi gali jį pinti (vyksta natūrali atranka).

Darna yra pagrindinis gerovės elementas (graikų k. kosmos – darna). Sodai sudėti iš trikampių ir kvadratų (trikampis simbolizuoja dvasią, kvadratas – materiją). Sodus vadina gyvenimo medžiu, tėvas dangus ir motina žemė, jie daroje, kaip danguje, taip ir ant žemės. Iš vyriškos ir moteriškos gimsta trečias ir įtvirtina, duoda tęsinį, naują kokybę, jie gali bendradarbiauti: sukasi ir skleidžia darnos virpesius. Per vidurį yra oro erdvė, kur skraido paukščiai ir gyvena žmogus. Pati mistika yra nuo sen. graikų žodžio 'mistai' – užmerk akis. Juos turi pajusti širdimi, tuomet atsiveria didžiuliai klodai. Žinau, kad sodai rišami, o jie dar ir auginami. O auginti galima tik gyvus daiktus. Sodus gyvas savo energija, sukasi ir skleidžia – meilė, kūrybinę energiją ar... kaip toj 'Stumbro' reklamoj, patys žinot ką...“

VEKC centro darbuotoja Marija Liugienė, kuri, pasak kalbėtojų, gula ir keliasi su sodais: „Sodus pradedamas rišti nuo viršaus, kur nieko nėra, ir išikūnija, kur materijos daugiausia, po to pereina į dvasią. Sodai yra lietuviška mandala (pvz., latviai, švedai, suomiai sodus riša iš atskirų segmentų, o tik vėliau – į vieną). Sodai prasidėjo kaimo gryčioje. Iš kur jie tą suvokė? Jis ir yra gyvenimo medis, tai mūsų senosios kultūros paveldas ir priminimas: protėviai ir šaknys. Sodus kabinamas geroj vietoj, kad geriau apsisuktų, pvz., kur visa šeima renkasi, virš apvalaus stalo, krikštatuoly. Jis turi sukurti, jei nesisuka, tai ragana įėjo į namus. Yra ta mistinė dalis, kuri mums nėra aiški. Jo virpesiai švelnūs, valo emocinį lauką, kartais net širdelė ima maust, į kiekvieną mazgelį įdedama informacija“.

Renginio pabaigoje buvo palinkėta darnos ir kad sodų pynėjų būtų daugiau, pasiūlyta juos (apsaugai ir darnai) kabinti mokyklose, pas aukštus pareigūnus, Prezidentūroje, net nusiųsti Rusijos prezidentui Vladimirui Putinui, galiausiai – sodus įtraukti į nematerialaus paveldo UNESCO sąrašą. „...gavęs dovanų ar pirkęs Sodną, žmogus pamažu ima skaidrėti, valytis. Vidinės savybės ima atsiskleisti lyg savaime, be jokių pastangų. Svarbu, kad Sodnas kabėtų namuose. Jis yra puikiausia gimtadienio dovana artimam žmogui.“ (Gintaras Ronkaitis).

Paties filmo neaprašinėju, o jis labai poetiškas ir kartu labai konkretus – ne tik apie sodų ir jų elementų (paukštukų, žvaigždučių, saulūčių, angelėlių, kt.) pynimo techniką, atskirų pynėjų santykį su jais, taip pat ir apie sodų praktinį pritaikymą: krikštynose, per pirmąją komunikaciją, vestuves, Velykas, Kalėdas ar laidotuves. Jame pasisako tautodailininkės, jų šeimos nariai, etnologai ir baltų kultūros tyrinėtojai Jonas Vaiškūnas ir Vytautas Tumėnas, skamba kompozitoriaus Algimanto Apanavičiaus muzika, „Ratilio“ ir „Kūlgrindos“ atliekamos sutartinės, Petro Zalansko rugiapjūtės daina, rodomi vaizdai iš festivalių „Skamba skamba kankliai“, „Vidury lauko grūselė“, kitų koncertų. □

Kauno technologijos universiteto „Santakos“ slėnis – jungtis tarp mokslo ir verslo

Perpetua Dumšienė

„Santakos“ slėnio KTU Mokslo ir technologijų centras.
P. Dumšienės nuotraukos

2014 metų lapkričio 14-tą dieną oficialiai atidarytas vienas iš didžiausių ir moderniausių Baltijos regione atviros prieigos „Santakos“ slėnio KTU Mokslo ir technologijų centras bei Technologinio verslo inkubatorius, kainavęs daugiau nei 150 mln. litų. Atidarymo metu surengta didelio atgarsio sulaukusi tarptautinė konferencija „Lietuvos mokslas ir pramonė 2014: slėniai – paskata inovacijų ekonomikai“.

Likus keletui dienų iki oficialios atidarymo ceremonijos, žurnalistai buvo pakviesti apžiūrėti KTU „Santakos“ slėnio pastato, laboratorijų, išskirtinės įrangos, sužinoti jo istorijos ir perspektyvų, dalyvauti išskirtinėje ekskursijoje, kurios vadovai ir komentatoriai buvo žymūs profesoriai, aukštas pareigas užimantys KTU administracijos ir mokslo padalinių vadovai.

Asta Pundzienė, Kauno technologijos universiteto (KTU) mokslo prorektorė, pirmoji žurnalistams pristatė naują „Santakos“ slėniui priklausančią atviros prieigos centrą. Ji pabrėžė, kad sėkmingai startuoti pradedančiosioms įmonėms padedantis ir inovatyvias idėjas komercializuojantis JAV Silicio slėnis yra vienas iš kelrodžių, kaip reikia vystyti mokslo ir verslo slėnio veiklą, tokie mokslo ir verslo slėniai veikia daugelyje valstybių. Sėkmingų pavyzdžių yra ne tik JAV – tai ir Suomijoje veikiantis Technopolis, Estijos atviros prieigos centras. Lietuva nekopijavo mokslo ir verslo centrų idėjos, o sukūrė tai, kas aktualu Lietuvai.

KTU „Santakos“ slėnio Mokslo, technologijų centro ir Technologinio verslo inkubatoriuje bus sutelktas darniosios chemijos ir biofarmacijos, ateities energetikos ir mechatronikos, informacinių ir komunikacinių technologijų mokslo ir studijų potencialas. Čia jau veikia su mokslo institucijomis bendradarbiaujančios verslo įmonės. KTU „Santakos“ slėnio pastate įrengta apie 350 darbo vietų, sumontuotos įrangos vertė siekia beveik 89 mln. Lt. Planuojama, jog mokslinių tyrimų erdvės čia užims 9.000 kv. m plotą.

Naujas centras atviras Lietuvos ir užsienio aukštojo mokslo, verslo atstovams. Bendras centro plotas siekia 13.000 kv. m. Čia įrengtos modernia įranga aprūpintos laboratorijos, ekspozicinės erdvės, 200 vietų transformuojama konferencijų salė, kavinė, informaciniai centrai.

Numatoma, kad per trejus metus po atidarymo KTU Mokslo, technologijų ir verslo centre įsikurs ir savo verslą plėtos 40 jaunų technologinių įmonių. Tai – Technologinis verslo inkubatorius, kurio veiklą koordinuoja KTU regioninis mokslo parkas. Jau užimtos beveik visos biurams skirtos patalpos. Atviros prieigos verslo laboratorijoms skirta 490 kv.m,

jaunimo verslumo skatinimui – 650 kv. m., pasitarimams ir renginių organizavimui – 700 kv. m. Technologijų demonstravimo centro erdvėje, kuri užima 345 kv. m, Kauno technologijos universiteto mokslininkai ir technologinės įmonės demonstruos savo produktus ar jų prototipus.

Žurnalistai ekskursijos metu neslėpė susižavėjimo unikalia KTU „Santakos“ slėnio laboratorinė įranga, sutelktu mokslo ir verslo potencialu. Buvo labai įdomu sužinoti, kurios KTU mokslininkų sukurtos technologijos yra plačiai žinomos pasaulyje.

KTU sukurtos inovacinės technologijos, skirtos apsaugai nuo aklumo

Kauno technologijos universitete (KTU) sukurta technologija leidžia tiksliau diagnozuoti glaukomą – ligą, kuri yra viena iš dažniausių suaugusiųjų aklumo priežasčių. 2012-aisiais Europos Sąjungoje buvo užregistruota 1,6 milijonai glaukomos atvejų, prognozuojama, kad šis skaičius per artimiausią dešimtmetį paaug 9 procentais. Nėra jokio efektyvaus šios ligos gydymo.

KTU Sveikatos telematikos mokslo instituto tyrėjų komandos, vadovaujamos profesoriaus Armino Ragauskos, sukurta glaukomos neinvazinės diagnostikos technologija leidžia matuoti ne tik akies obuolio vidinį spaudimą, bet ir smegenų skysčio spaudimą kaukolės viduje. Tyrimo, atlikto fiksuojant abu rodiklius glaukoma sergantiems pacientams ir kontrolinei sveikų savanorių grupei, rezultatų publikavimas sukėlė nemažą sujudimą ir Europos, ir JAV oftalmologijos mokslo erdvėje.

„Šiandien glaukomai diagnozuoti taikoma metodika ne-

tiksli, o tokio patologinio reiškimo, kurio priežastys yra neaiškios, suvaldyti neįmanoma”, – teigia KTU profesorius, Sveikatos telematikos mokslo instituto vadovas.

Instituto mokslininkų komanda kartu su LSMU profesore Ingrida Janulevičiene pasiūlė inovatyvią glaukomos diagnostikos metodiką, kuri ateityje padės tiksliau diagnozuoti ligą ir atstatyti gyvenimo kokybę milijonams žmonių visame pasaulyje. Inovacija atvers visiškai naujas galimybes ankstyvajai glaukomos diagnostikai ir efektyvių gydymo metodų sukūrimui.

Glaukomos diagnostika – tik vienas iš galimų Institute sukurtų inovacijų pritaikymo atvejų. Inovatyviais sprendimais paremtų diagnostinių prietaisų taikymo sritys – nuo sporto iki kosmoso medicinos, jie gali padėti efektyviai diagnozuoti ir gydyti sergančiuosius neurologinėmis ligomis. KTU Sveikatos telematikos mokslo instituto mokslininkai bendradarbiauja atliekant tyrimus Europoje ir pasaulyje – nuo Kembridžo universiteto iki JAV nacionalinio erdvės biomedicininių tyrimų instituto ir NASA.

Šiuo metu KTU mokslininkų sukurtos neinvazinės žmogaus smegenų diagnostikos technologijos ir technika naudojami atliekant tyrimus JAV ir Vokietijoje pagal JAV Nacionalinės erdvės agentūros (NASA) ir Nacionalinio erdvės biomedicininių tyrimų instituto finansuojamus projektus.

„Siekiami suprasti ir suvaldyti astronautų patiriamą mikrogravitacijos sukeltą sindromą, kai

per pirmąją savaitę erdvėje apie 35 proc. astronautų tinsta smegenys, optinis nervas, sutrinka rega bei astronautų orientacija. Nesuvaldžius šio sindromo galima tik svajoti apie žmonių keliones į Marsą, nes daugelis keliautojų ten, tikėtina, nuskristų akli”, – aiškina A. Ragauskas.

KTU sukurtos technologijos: daiktai priima sprendimus patys

Kauno technologijos universiteto Realaus laiko kompiuterinių sistemų centre kuriami išmanūs daiktai pralenkia laiką. Išmaniojo namo sistema „Snapas“, išmanioji virtuvė „Fėja“, skaitmeninė televizija „Gala“, išmanieji šaldytuvai, kurie patys registruoja trūkstantus produktus – tai tik keletas sėkmingai įgyvendintų Centro mokslininkų projektų.

„Drąsiai galiu teigti, jog apie išmaniuosius daiktus pradėjome galvoti dar tada, kai niekam pasaulyje tokių minčių nė nekilo”, – sako KTU Realaus laiko kompiuterinių sistemų centro vadovas profesorius Egidijus Kazanavičius.

Mokslininkas atskiria „protingus“ daiktus nuo „išmanių” – pastarieji sprendimus priima patys. „Iš-

manūs daiktai mokosi – jie fiksuoja mūsų elgesį, kūno padėtį, temperatūrą, ir, derindami ją su aplinkos informacija, pavyzdžiui, oro temperatūra, artimiausiomis prognozėmis, patys nusprendžia, kokią temperatūrą ar apšvietimą nustatyti kambaryje”, – pasakoja E. Kazanavičius.

„Šiandien girdime, kad „Google” ketina į rinką išleisti temperatūros reguliatorių, kuris pats, žmogui nedalyvaujant, nustato kambariame reikiama temperatūrą. Mes tokį esame seniai pagaminę”, – šypsosi E. Kazanavičius, pateikdamas faktą, jog KTU mokslininkų išradimai neretai pralenkia laiką.

Vienas iš sėkmingai įgyvendintų KTU Realaus laiko kompiuterinių sistemų centro mokslininkų komandos projektų yra išmanusis šaldytuvas. „Pirmąjį tokio šaldytuvo prototipą pradėjome kurti maždaug prieš 10 metų. Išsprendėme gausybę su tuo susijusių techninių problemų, pavyzdžiui, kaip įmontuoti į dureles kompiuterį, kad jis kaisdamas nesugadintų viduje esančių produktų, kaip kompiuterį, diegiant jį pramonėje, sujungti su įmonės apskaitos sistema”, – pasakoja E. Kazanavičius.

Šiandien išmanieji KTU sukurti šaldytuvai stovi mokslo tyrimų bendrovės „ThermoFisherScientific” centruose visame pasaulyje. Juose dirbantiems mokslininkams nebereikia stebėti, kada baigiasi vienos ar kitos tyrimams reikalingos medžiagos, siųsti užsakymus, bendrauti su tiekėjais – viską atlieka išmanieji šaldytuvai.

Skeptikai pasakytų, jog išmaniosios technologijos – tai prabangos prekės. Tačiau į šią kategoriją netelpa KTU Realaus laiko kompiuterinių sistemų centre sukurtos gerovės technologijos. Pavyzdžiui, sveikatinimo sistema „Gudris”, realiaime laike stebėdama žmogaus fiziologinius parametrus jam intensyviai sportuojant, perspėja, kai viršijamas krūvis, kai gresia persitempimas.

„Dalyvaujame europiniame projekte, kurdami rekreacinės poilsio zonos modelį. Mūsų partneris – Birštono savivaldybė. Vienoje iš šio kurorto sanatorijų įrengėme prototipą – stebime ligonių para-

Nukelta | 7 pl.

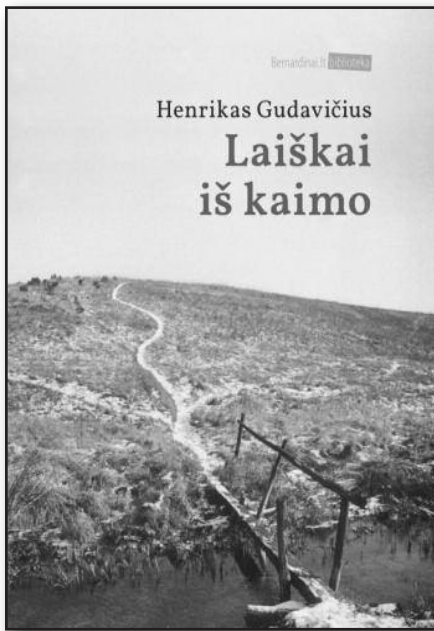
NAUJOS KNYGOS

Renata Šerelytė

Henrikas Gudavičius. *Laiškai iš kaimo*. Dienoraštis 2008 – 2012. – Vilnius, VŠĮ „Bernardinai.lt“, 2014

Tikėtina, kad ši knyga – 2013 m. Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos išleisto dzūkiškojo dienoraščio „Gamtmeldžio sodas“ tęsinys, kuriame autorius rado dar daug ką pasakyti savo skaitytojui. Ir jautriam, gamtos ir žmogaus vientisumą tebejauciančiam (komentaras iš interneto: „Gali pajusti tą Dzūkijos miškų aromatą ir augalų bei gyvūnų buvimą čia pat, prie savo stalo“, Zolininkas.lt), ir tokiam, kuriam gamtmeldystė, kaip ir kitos religijos rūšys, nėra motais ir kuris jokio gyvūno prie savo stalo neprisieistų. „Laiškus iš kaimo“ tiksliau būtų vadinti dienoraščiu arba kronika, nes tekstai apima tam tikrą laikotarpį, jiems būdingas chronologiškas įvykių fiksavimas (augalų ir gyvūnų vegetacija, pramaišius su linksmais ir liūdnamis žmogiškos būties inkliuzais), be to, tekstai neturi konkretaus adresato, būdingo epistolarinei literatūrai. Sakytum, lyg tai būtų laiškas pačiam sau – nesitikint atsakymo. Toks rašymo būdas šiuo atveju pasiteisina.

Sunku būtų neįsivaizduoti pagarbos biologinėms autorius žinioms, jo, kaip gamtos žinovo, erudicijai. Bet kur kas svarbiau tai, kad autorius sugeba susieti tas žinias su kasdieniu gyvenimu, atgaivina, priverčia skaitytoją ne tik grožėtis, bet ir suklusti, susimąstyti, gal net – mintyse pasiginčyti. Augalų pavadinimai skamba kaip poetinės metaforos; „Laiškus iš kaimo“ vertėtų paskaityti poetams, kurių gamtinės žinios labai ribotos ir neretai visa gamtinė įvairovė jų kūryboje užsibaigia tokiais abstrakčiais žodžiais, kaip „medis“, „paukštis“, „žuvis“ ir kuriems pavadinimai „puošnioji vaiva“ ir „sfinksas“ siejami su kuo nori, bet tik ne su drugiais. Įstrigo ir teks-

tas apie prastus „Senukų“ dalgiakochius, primenančius netikusius, „neteisingos formos“ rusiškus kirvius, vadintus „dūšvelkais“, ir apie kvailą madą gėles auginti aukštai pakabintuose vazonuose. Visa, ką autorius rašo apie kasdienį kaimo žmogaus darbą, autentiška, tikra, užtat ir įdomu.

Tačiau autoriui bandant nerti į literatūros, filosofijos beigi politikos vandenį, kuriuose gamtininko žinių nebepakanka, kur reikia analitinio mąstymo, ironijos ir abejonės, atsiranda tam tikro, sakyčiau, neadekvatumo.

Štai autorius ima ir išsigąsta skaitomų per radiją 2007 knygų penketuko. („...visi autoriai man paliko šiurpoką išpūdi“, p. 17). Koks gi tas 2007 – ujų metų knygų penketukas?.. Žvilgtelejau į internetą. Oi... Tikrai šiurpūs autoriai. Donaldas Kajokas „Kazašas“, Sigitas Parulskis „Sraigė su beisbolo lazda“, Jaroslavas Melnikas „Pasaulio pabaiga“, Renata Šerelytė „Balzamuotojas“ ir Dalia Staponkutė „Lietumi prieš saulę“. Na, Dalia Staponkutė – ji čia niekuo dėta. Staponkutės išsigąsti nereikėjo, jos knygos pavadinimas autorė išteisina, o dėl visų

kitų pritariu. Ir argi nesutiksi su žmogumi, sakančiu: „Labai negera klausyti tų fiziologinių vulgarybių vakare, prieš miegą. Gal čia ir radijas daro klaidą, gal ne bet koki tekstą galima skelbti vakare“. Taigi, radijas turėtų įsisąmoninti, kad grožinė literatūra turi būti graži, kaip moteris – moteriška, o ekonomika – ekonomiška.

Bet kodėl grožinė literatūra turi būti graži, jeigu gamta tokia nėra?.. Vienoje Italo Calvino novelėje prieš mūsų akis išlyta rami mėnesienos užlieta pieva. Grožėkis ir dūsauk, bet žinok – šitame plotelyje, nors tu to ir negirdi, nematai, nejauti, vyksta žūt-būtinė kova dėl būvio, kuriame nėra nei estetinių kategorijų, nei moralės kriterijų, nei būties įprasminimo. Žmonės, kurie meldžiasi gamtai, kartais pamiršta, kad ir ji tėra kūrinys. Toks pat, kaip ir žmogus. Taigi vargu ar adekvatu teisinti gamtą, o kaltinti technologijas dėl pražūtin besiritančio pasaulio – jeigu pasaulis ten ritasi, tai tik dėl žmogaus, o ne dėl mobilusio telefono ar televizoriaus kaltės. O kodėl žmogus toks – į tai, manyčiau, gal kartais galėtų atsakyti nebūtinai graži grožinė literatūra.

Todėl vargu ar tikslinga lyginti du visiškai skirtingus objektus, kaip kad kartais atsitinka autoriui (ornitologų, miškininkų knygas lyginti, tarkim, su Mariaus Ivaškevičiaus „Madagaskaru“, be abejo, pastarojo nenaudai (gamtininkų rašymas „yra daug tikresnis už baltais siūlais sudurstyta koliažą apie Madagaskarą“, p. 239). Autorius mini tris rašančius gamtininkus, taigi internete paieškojau apie juos žinių ir nuorodų į jų sukurtas dramas, poetas ir romanus. Bet gana nemenkoje autorių bibliografijoje grožinių kūrinių neaptikau, radau tik tokias studijas kaip „Pelėdos ir kiti plėšrieji paukščiai“, „Vabalai“, „Sfinksai“ ir pan. Ir kadangi autorius nusiskundžia, kad tokių knygų „nemato jokios humanitarų skelbiamų konkursų komisijos“, belieka nustebti: o kodėl turėtų matyti? Ir kokiais kriterijais turėtų tokį rašymą vertinti?.. Tikrumu?.. Bet juk tikras yra ir geležinkelio maršrutų tvarkaraštis, bet ar dėl to jis tampa grožiniu kūriniu?.. Grožinei literatūrai visada svarbiausias yra pats žmogus – jo gyvenimas ir mirtis, jo dvasiniai išgyvenimai, pasitelkiant ne tik aprašomąsias priemones, bet ir vaizduotę, intelektą, pagaliau netgi tą autoriaus nepalankiai minimą „mistišką virtualybę“, nes šitaip atsiskleidžia idealo ilgesys. Pagal autoriaus logiką išeitų, kad Ivaškevičius turėtų kuo skubiau liautis rašęs apie egzistencinius tautos vietos ieškojimus, jos paklydimus ir išvayimus, o kuo skubiau griebtis rašyti monografiją apie karkvabalius arba Sosnovskio barščius. Dėl tikrumo.

Keistai man nuskambėjo ir klausimas „vaikiškų knygelių autoriams: kuo maži ančiukai skiriasi nuo mažų žasiukų?“ (p. 237) ir pastaba, kad neverta žavėtis skandinavų autorių knygėlėmis vaikams (nes jie, matyt, tų paukščiukų jau nebeskiria), o geriau patiems rašytojams žasiukus paganyti. Vargšė ta mūsų vaikų literatūra: amžinai paskui žasiukus, paskui paršius, o paskui dar su botagu per galvą, kam tuos paršius į javus suleido... lyg dar neaišku būtų, kad ne žasiuko snapo forma čia svarbiausia, o tai, ką jaučia vaikas, ką jis išgyvena, ką jis mato, sapnuoja, kokius nuotykius trokšta patirti... Natūralizmas vaikų li-

teratūroje neretai slepia vaizduotės stoką, ir tiek.

Geroje literatūroje turėtų būti erdvės ir kitaip mąstančiam ir pasaulį suvokiančiam. Tegu ir neteisingai, ne taip, kaip autoriui norėtųsi. Skaitant laiškus, atrodo visiškai suprantama ir pateisinama autoriaus simpatija kaimo žmonėms: suvargusioms moteriškoms, einančioms giedoti „mojavų“, sumanioms šeiminkėms, savo darželiuose auginančioms iš tolo mirgančias „musiukes“ ir kitas senąsias, gražiausias kaimų gėles, seniems ūkininkams, kurie moka dirbti visus ūkio darbus ir tie darbai jiems mieli, o ne priverstiniai. Nesimpatiškas – sumiescionėjęs kaimietis, vaidinantis kažki kokį poną, o nežinantis, kaip turi atrodyti „teisingas“ kirvis, na, ir visokie kitokie nuo savo šaknų atitrūkę asmenys. O kodėl jie atitrūko? Gal nenori būti šakniavaisiais? To kitos pusės balso „Laiškuose“ nerandu.

Gyvenimas kaime, gamtoje, miške, nors ir nėra idealus, „Laiškuose“ traktuojamas bene kaip vienintelis padorus gyvenimo būdas, grįžimas prie savo šaknų, taigi savotiška panacėja nuo pasaulio blogio, kurį „Laiškuose“ įkūnija modernios technologijos (bankų aptarnavimo sistema, mobilieji telefonai, mobiliojo ryšio bokštai ir pan.), nors jau seniai aišku, kad blogis slypi pačiame žmogui. Autorius kaip labai jam patikusią cituoja Algimanto Mikutos knygos „Kompostas“ ištrauką, liudijančią technologijų blogį: „Kažin kam ruošiasi lietuviai, uždarinėdami fabrikus, gimdymo namus, mokyklas ir ligonines, griaudami fermas, vandens bokštus ir vos ne veltui dalydami mobiliuosius telefonus bei ant visų kalvelių statydami mobiliąjam ryšiui būtinus bokštus? Atrodo, kad kažkokiam ekstremaliam žygiui, gal skrydžiui į Marsą“ (p. 236). Autorius tai supranta kaip ironiją, bet man atrodo, kad tai viso labo kvailas sarkazmas, kurio net komentuoti nebūtina, tik pridurčiau, kad Madagaskaras arčiau nei Marsas, nereikia to pamiršti. Ir telefonų niekas veltui nedalija, tai tik reklamos sukurtas stebuklas.

Todėl galbūt neverta tikėtis, kad miestas „Laiškuose iš kaimo“ iškils kaip pozityvi erdvė, pritraukianti investicijas, kūrybišką darbo jėgą, intelektualų jaunimą, protingus balsuotojus ir rinkėjus, nepardavinėjančius savo balsų, – ne, to nebus, nes mieste gyvena lietuviai, griauantys fermas ir gimdymo namus (labai iškalbūs griauamų pastatų pavyzdžiai). O kaimas? Ko reikia kaimui? Ar adekvatu įsivaizduoti jį tokį archajišką ir inertišką?.. Kaip suprasti „Laiškuose“ minimą „senovės“ ilgėjimąsi?.. Grįžimą prie natūrinio ūkio ir lydiminės žemdirbystės?.. Ar dar toliau – į priešistorinius laikus?.. Tada juk gyvent irgi buvo gerai: viskas ekologiška, oras švarus, jokių mobiliųjų ir jokio sarkazmo, niekas net nesuprato, kas tai yra. Ir, beje, buvo tylu. Labai tylu. Išskyrus kokio kovojančio dėl savo būvio vargetos riksmą.

Pabaigai – vienas pasakojimas, tapęs legenda. Berods Judita Vaičiūnaitė, svečiuodamasi kaime, turbūt pas Marcelijų, apie kaimo tylą yra pasakiusi – baisu man nuo jos. Tai tyli milijonus metų trukusi evoliucija, kurią, norėdamas prisijaukinti, žmogus pavadino savo namais. □

Literatūra ir menas, 2014 lapkričio 28 d.

Atkelta iš 6 psl.

metrus (jų padėtį, elgesį, laikyseną, būseną) realiame laike. Taip galima numatyti galimus pavojus, greitai reaguoti į išskylančias situacijas“, – pasakoja E. Kazanavičius.

KTU mokslininkai jau dirba ir ties dar vienu ypatingai svarbiu išmaniųjų sistemų pritaikymo modeliu – jų perkėlimu į automobilius.

„Išmanusis automobilis avarinėje situacijoje pateiktų įvykio schemą, drausmintų netvarkingus vairuotojus. Lietuva atsilieka nuo Europos Sąjungos keliamų saugumo reikalavimų – automobiliuose turėtų būti įdiegtas avarinės pagalbos mygtukas, kurio vienu paspaudimu būtų iškviesta pagalba atsitikus nelaimi kelyje“, – išmaniųjų automobilių galimybes vardija E. Kazanavičius.

Officialaus „Santakos“ slėnio atidarymo metu vykusią tarptautinę konferenciją „Lietuvos mokslas ir pramonė 2014: slėniai – paskata inovacijų ekonomikai“ užsiregistravo per 700 mokslo, verslo ir valdžios atstovų, sulaukta pušimčio svečių iš užsienio. Atvyko Europos komisaras moksliniams tyrimams, inovacijoms ir mokslui Carlosas Moedas, ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius, švietimo ir mokslo ministras Dainius Pavalkis, ūkio ministras Evaldas Gustas, Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas, kiti garsūs Lietuvos ir užsienio politikos, verslo ir akademinio pasaulio atstovai, visuomenės veikėjai.

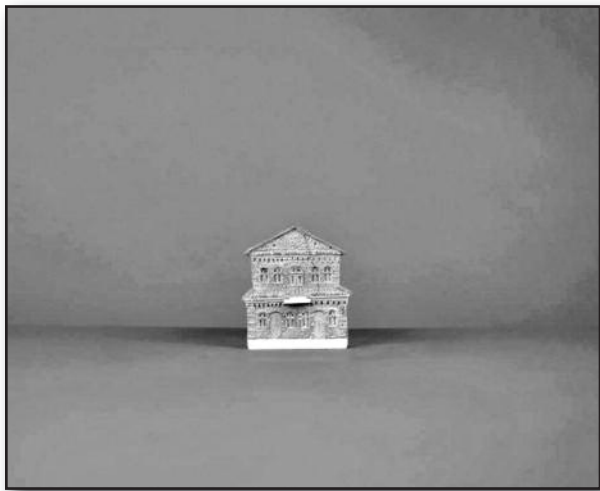
KTU rektorius Petras Baršauskas dėkojo visiems, palaikiusiems šią idėją – pradėta vystyti prieš dešimtį metų, ji vienijo ir dešiniąją, ir kairiąją vryrausybes. „Santakos“ slėnis Kaune – ambicinga, įžūlu, ir būtent tai, ko Lietuvai šiandien reikia“, – sakė KTU rektorius Petras Baršauskas. Rektorius padėkojo visiems mokslo ir verslo slėnio idėjos įgyvendinimo maratono dalyviams – mokslo, verslo, valdžios atstovams, be kurių idėja būtų likusi tik projektu, o dabar pagaliau atsirado galimybė vystyti Lietuvos intelektinį kapitalą.

Naujasis KTU Mokslo, technologijų ir verslo centras – tai visam Kauno miestui reikšminga urbanistinė ir funkcinė erdvė, kurioje vyks ne tik mokslo ir verslo, bet ir miesto kultūrai reikšmingi renginiai. Ilgainiui jis taps žinių ir kultūros sklaidos centru, skirtu universalioms miesto funkcijoms įgyvendinti. □

Kultūros kronika

Lapkričio 28-30 dienomis Maskvoje vykusioje intelektualios literatūros mugėje „Non Fiction“ buvo galima apsilankyti ir lietuviškuose renginiuose. Knygų mugės lankytojai galėjo įsigyti keletą šiemet rusų kalba išleistų lietuvių literatūros vertimų – dvikalbį Antano A. Jonyno poezijos rinkinį „Sonetai ir kiti eilėraščiai“ (vertė Anna Gerasimova), prof. Bronislavos Kerbelytės parengtą akademinį lietuviškų pasakų rinkinį. Aleksandra Vasilkova, šią vasarą viešėjusi Lietuvoje, papasakojo apie lietuvišką literatūrą vaikams, pristatė Rusijoje išleistas Kęstučio Kasparavičiaus, Linos Žutautės, Kristinos Gudonytės, Gintaro Beresnevičiaus knygas. Stalo teatro aktorė ir režisierė Saulė Degutytė suvaidino spektaklį vaikams.

Lapkričio 26 d. „TATE Modern“ galerijoje atidaryta paroda „Konfliktas, laikas, fotografija“ („Conflict, Time, Photography“), kurioje šalia žinomų fotografų pristatyti ir menininkės Indrės Šerpytės-Roberts darbai. Indrė Šerpytė pristato seriją „Buvę NKVD–NKGB–MVD–MGB pastatai“.

Tai realiai Lietuvoje egzistavusių slaptųjų tarnybų skulptūriniai objektai. Pasak Indrės, namai mums asocijuojasi su saugumu, tačiau šie pastatai buvo paversti kalėjimais ir kankinimų vietomis. Indrė Šerpytė gimė 1983 m. Palangoje. 2006 m. Brajtono (Brighton) universitete įgijo fotografijos bakalauro laipsnį, 2009 m. fotografijos magistro laipsnį Karališkajame menų koledže Londone (RCA), šiuo metu yra šio koledžo doktorantė. Indrės darbai pristatomi viešose ir privačiose kolekcijose: Viktorijos ir Alberto muziejuje, Nacionaliniame medijų muziejuje, Davido Robertso meno fonde.

Lapkričio 14–29 dienomis Prancūzijos Lilio mieste ir jo regione vyksiamame tarptautiniame šiuolaikinio teatro ir šokio festivalyje „NEXT 2014“ buvo pristatyta ir Lietuvos menininkų kūryba. Lietuvos šiuolaikinės operos ir tarpdisciplininio meno judėjimas „Operomanija“

pristatė originalią šiuolaikinę kompozitorės Linos Lapelytės, libreto autorės Vaivos Grainytės ir režisierės Rugilės Barzdžiukaitės operą „Geros dienos!“, o lapkričio 21–23 d. buvo parodyti net penki Oskaro Koršunovo režisuoti spektakliai „Dugne“. Opera „Geros dienos!“ – tai kūrinys apie vartojimo neišvengiamumą. Siužeto pagrindas – prekybos centro kasininkų mintys, tai, kas slypi anapus mechaniško „Laba diena“, „Ačiū“, „Geros dienos!“ aptarnavimo. Opera sukurta 10 balsų, elektronikai ir pianinui. Spektaklis „Dugne“ – tai laboratorija, kurioje bandomieji esame mes patys. „Spektaklyje aktoriai taip priartėjo prie žiūrovo, kad šiame susitikime nebeteri įtakos nei teatrinės širmos, nei apšvietimas, nei teatro magija. Viskas yra be galo atvira ir realu“, – teigia O. Koršunovas.

Lapkričio pabaigoje Paryžiuje vykusioje vaikų ir jaunimo knygų mugėje pirmą kartą pristatytos ir lietuviškos knygos vaikams. Mugės metu buvo galima susipažinti su Lietuvos knygų iliustracija, susitikti su iliustruotojais Sigute Chlebinskaite ir Karoliu Strautnieku, kurie vedė dvi kūrbynes dirbtuves. Lankytojai buvo supažindinami su gražiausiomis pastarųjų metų lietuvių iliustruotomis knygomis vaikams, taip pat ir su Lietuvos iliustracijos klasikų darbais – Stasio Eidrigevičiaus, Kęstučio Kasparavičiaus, Birutės Žilytės, Algirdo Steponavičiaus kūriniais, bus eksponuojama Vinco Kisarausko iliustruota Saint-Johno Perse'io knyga „Anabase“ lietuvių ir prancūzų kalbomis. Kasmet mugėje veikia 8 meninės programos centrai, įrengiama 800 kv. m parodų erdvė, per šešias dienas mugėje pristatoma apie 3 000 autorių bei iliustruotojų iš Prancūzijos ir užsienio šalių.

Vizualiųjų menų organizacija „Bloomberg New Contemporaries“ kasmet rengia jaunųjų menininkų konkursą, kuris yra vienas svarbiausių Jungtinės Karalystės renginių, pristančių perspektyviausius jaunuosius menininkus. Tarp šių metų konkurso laimėtojų – menininkė iš Lietuvos, Vidurio Lankashyro universiteto (University

of Central Lancashire) absolventė Inga Linevičiūtė. Inga Linevičiūtė analizuoja dabarties momentus, remdamasi mitologija, tradicine daile. Tai – istorijos, tyrinėjančios socialinę etiketą, žmonių elgseną. Animacijos yra pateikiamos kaip instaliacijos – mažos projekcijos ant baltos sienos, kurios sukuria judantį (gyvą) piešinį. Vienas didžiausių menininkės įkvėpimo šaltinių – senieji karikatūriniai piešiniai, iliustruojantys pasakas ir mitus.

Vlodo Braziūno fotografijų paroda „Šaligreta“

Galerijoje *Meno niša* Vilniuje atidaryta paroda, skirta Lietuvos literatūros vertėjų 10-mečiui. Parodos autorius – poetas, vertėjas, fotografas Vladas Braziūnas prasitarė, kad atrinkti nuotraukas šiai parodai buvo sunkiau nei versti kokią knygą. Ne visos nuotraukos tilpo ant šios galerijos sienų. Kad kaip sumuštinis visada krenta svieta ant žemės, taip ir čia ne visi vertėjai rodomi.

Vlodo Braziūno parodos pavadinimo poetiškas nuoširdus paaikškinimas atskleidžia tikrąją vertėjo prigimtį ir šios parodos priežastį: „*Mano sąmonėn žodis šaligreta džiugiai įsprūdo prieš gerą dešimtmetį, kaip tik tuomet, kai būrelis veiklių kolegų kūrė lietuvių literatūros vertėjų sąjungą, o aš iš latvių kalbos verčiau Janio Ruokpelnio „Lyrikos“ rinktinę. Jos pirmojo skyriaus pavadinimas buvo „Klātūtne“. Reikėjo gyvo žodžio, ne kokio „buvimo“ ar „dalyvavimo“. Naršiau naršiau „Lietuvių kalbos žodyno“ tomus, kol... pagaliau! Vienas iš tūkstančių. Tas! Reikiamas. Šitai ir fotografai, šviesoraštininkai, ieško to taupiausio, iškabiausio „žodžio“, kuris leistų pamatyti, parodyti... ar maža ką? – o šiuo atveju bent kai kuriuos kolegas vertėjus, tarp kurių šmirinėtą įvairiausiom progom ir be progų, vis būta šalia, šaligrečiai. Dažnai būnu su fotoaparatu, jo akimi mano matyti, o kai kada gal ir trikdyti vertėjų susirinkimai, posėdžiai, pasitarimai, seminarai, iškylos, pobūviai... Ši tad paroda būtų ir pasiaikškinimas ar atsiprašymas. Bet pirmiausia – širdinga dėkonė už bendro buvimo metrus, man svarbius“.*

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė